

УНИВЕРЗИТЕТ ЦРНЕ ГОРЕ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Данила Бојовића бб
П.ф. 91
ЦГ-81400 Никшић

UNIVERSITY OF MONTENEGRO
FACULTY OF PHILOSOPHY

Danila Bojovića bb
P.O. Box 91
CG-81400 Nikšić

Tel.: +382 40 243 921, 243 913,

Fax: +382 40 247 109,

e-mail: ff@ucg.ac.me

№ 01-334/1

4.03.2021.

UNIVERZITET CRNE GORE
- Centru za doktorske studije -

PODGORICA

Poštovani,

Dostavljamo vam Odluku Vijeća Filozoskog fakulteta, sa usvojenim Izveštajem mentora o napredovanju mr Eska Muratović doktoranda na Studijskom programu za filozofiju.

Tatjana Novović
Prof. dr Tatjana Novović

UNIVERZITET CRNE GORE

Filozofski fakultet

Broj: 01-334

Nikšić, 4.03.2021.

Na osnovu člana 64 Statuta Univerziteta Crne Gore, Vijeće Filozofskog fakulteta je na sjednici od 03.03.2021. godine donijelo

ODLUKU

Usvaja se godišnji Izvještaj mentora o napredovanju doktoranda mr Eska Muratovića, upisanog na Studijskom programu za filozofiju.

DEKANKA

Prof. dr. Tatjana Novović

Dostaviti:

- Centru za doktorske studije
- Uz Zapisnik sa sjednice Vijeća
- a/a

DRUGI GODIŠNJI IZVJEŠTAJ MENTORA O NAPREDOVANJU DOKTORANDA

Akademska godina za koju se podnosi izvještaj	2020/2021.				
OPŠTI PODACI O DOKTORANDU					
Titula, ime, ime roditelja, prezime	mr Esko (Džemail) Muratović				
Fakultet	Filozofski fakultet				
Studijski program	Filozofija				
Broj indeksa	1/14				
MENTOR/MENTORI					
Prvi mentor	Prof. dr Hrvoje Jurić	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	Filozofija/Etika		
Drugi mentor	(Titula, ime i prezime)	(Ustanova i država)	(Naučna oblast)		
EVALUACIJA DOKTORANDA*					
Koliko ste zadovoljni kvalitetom održanih susreta sa doktorandom?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☒ 5
(Ako je prethodni odgovor „1“ ili „2“ dati obrazloženje i prijedloge za poboljšanje)					
Da li je definisan plan rada sa doktorandom?	☒ DA ☐ NE				
Da li je doktorand ostvario napredak prema predviđenom planu rada?	☒ DA ☐ NE				
(Ako je prethodni odgovor „ne“ dati obrazloženje i prijedloge za poboljšanje)					
Kvalitet napretka doktorandovog istraživačkog rada u periodu između dva izvještaja je:	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☒ 5
(Ako je prethodni odgovor „1“ ili „2“ dati obrazloženje i prijedloge za poboljšanje)					
Dati ocjenu doktorandove spremnosti za konsultacije.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☒ 5
Dati ocjenu planiranja i izvršavanja godišnjih istraživačkih aktivnosti i stručnog usavršavanja doktoranda.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☒ 5
Dati ocjenu napretka u savladavanju metodologije naučno-istraživačkog rada.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☒ 5
Dati ocjenu o aktivnostima sprovedenim na pisanju i objavljivanju naučnih radova.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☒ 5
Dati ocjenu doktorandovog generalnog odnosa prema studijama.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☒ 5
Dati ocjenu ukupnog kvaliteta doktorandovog rada.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☒ 5
(Ako je prethodni odgovor „1“ ili „2“ dati obrazloženje i prijedloge za poboljšanje)					

*Ocjene su: 1 – nedovoljan, 2 – dovoljan, 3 – dobar, 4 – vrlo dobar, 5 – odličan

SAGLASNOST ZA NASTAVAK STUDIJA	
Može li doktorand nastaviti studije?	☒ Da ☐ Da, uz određene uslove ☐ Ne
(Ako je prethodno dat odgovor pod „b)“ ili „c)“ dati obrazloženje i prijedloge za poboljšanje)	
Napomene	
Kandidat i tema doktorske disertacije su prihvaćeni 29.11.2020. godine na sjednici Vijeća organizacione jedinice. Nakon uspješno sprovedenih polaznih istraživanja kandidat je odbranio ista 25. 02. 2020. godine pred tročlanom komisijom: prof dr Hrvoje Jurić, mentor, prof dr Milenko Perović, član komisije i prof dr Dragan Jakovljević, predsjednik komisije. Izvještaj o podobnosti teme i kandidata je prihvaćen na sjednici Senata Univerziteta Crne Gore 19.05.2020. godine. U svom uspješnom nastojanju da kritički predstavi i redefiniira humanističku dimenzioniranost Šarčevićeva djela, kao i kontekstualnost etičkih aspekata istih, kandidat mr Esko Muratović pokazuje visok stepen istraživačkog senzibiliteta, radinosti i efikasnosti, da bi uz izražen kvalitet, umješnost i sposobnost došao i do zavidnog nivoa rezultata, kako u korištenju - proučavanju i analizi primarne literature, dočim je trebalo samo pažljivo proučiti najveći dio od 37 knjiga Abdulaha Šarčevića objavljenih u relevantnim edicijama, tako i u korištenju drugih izvora, uz čije dopune kandidat bliže rasvijetljava i prezentira etičko-humanističke diskure Šarčevićeve filozofije, što je uz njegov predan i sistematičan rad rezultiralo u pravcu dobrog građenja strukture, pisanja, oblikovanja i dopune sadržajnosti same disertacije. Kandidat Muratović u svom istraživačkom radu na filozofski relevantan i originalan pristup primjenjuje analitičku, komparativnu i deduktivnu metodu. Osim toga, i teorijom kritičnosti se vrednosno uobličavaju određeni aspekti istraživanja i bitni dijelovi sadržajnosti korpusa same disertacije, čime se upravo očitavaju i suštinske vrijednosti - vrijednosti etike, na što ukazuju i Šarčevićeve etičko-moralne pouke i poruke. Preciznije, rad je baziran na konceptu humanizma u okviru kojeg su postavljena i određena osnovna etička stanovišta Abdulaha Šarčevića. Naime, on će se usmjeriti, kako uočava kandidat, priznavanjem ljudskog dostojanstva u svakom čovjeku, što je odraz humaniteta (A. Šarčević, <i>Čovjek i moderni svijet</i>, 1988. str. 56.) koji se realizira u tradiranju humanizma, ali onog „nadolazećeg humanizma, koji na zapadnjački način prisvaja i integriira kineske i indijske osnove humanog i istinitosnog, ka tome da postaje jedan 'zajednički ljudski humanizam' (Jaspers) svih ljudi na našoj planeti u mnogostrukosti njegovih povijesnih pojavljivanja – sve to označava jedinstvenu filozofiju (philosophia perennis).“ (A. Šarčević, <i>Iskustvo i vrijeme</i>, 1981. str. 460.) Tako je moguće ostvarenje čovječnosti kao kvaliteta jednog smisaonog i uspjelog života (A. Šarčević, <i>Filozofija i etika</i>, 2005, str. 80.) i otvaranje novih horizonata u pristupu onog što nazivamo <i>conditio humana</i>, čime će Šarčević pitanjima strategija legitimiteta i strategija humaniteta dati važnost za kritičke rasprave sa svim onim što postoji u metafizičkoj i političkoj moderni, prepoznajući ih kao otvorena za moć suđenja. Posredstvom metaetičke refleksije – generalno, u okviru misaonih diskursa Šarčevićeve filozofije kandidat uočava i tretira dijalektičko posredovanje morala kao proizvođenja humanuma u svijetu, što se pokazuje osnovnim uvjetovanjem moralnog situiranja i etičkog djelovanja u odnosu na ljudski iskustveni okvir u širem smislu: ontologijskom, antropologijskom, sociopsihologijskom, kao i etnografsko-povijesnom, čime se teži bezuvjetnom vrednovanju. Tu se ukazuje da je <i>ethos</i>, kao i <i>humanum</i>, koji čine jednu od bazičnih kodificiranosti Šarčevićeve filozofije, čime kandidat dolazi do uvida da je Šarčevićovo kritičko razmatranje osnovnih modela koji su vodeći u savremenim raspravama uz primjenu polemičke argumentacije, a koju su razvili Hajdeger, Adorno, Geler, Habermas, Jaspers i drugi, moguće rekonstruirati u smislu jedne nove i drugačije dijalektike prosvjetiteljstva ili nove kritike metafizike sa teorijskim i praktičkim zaokretom, što će rezultirati zaključkom da je za takav ljudski zadatak neophodna kritička ili negativna antropologija, kao i jedna	

rekonstruktivna i kritička hermeneutika, pri čemu je prisutan i komparacijski metodološki pristup u odnosu na koji kandidat, itekako, ima u vidu važnost uočavanja i praćenja linije utjecaja drugih mislilaca da bi se detaljnije mogla odrediti autentičnost Šarčevićeve filozofske participacije u okvirima šire humanističko-etičke tradicije. Tako se dolazi i do Šarčevićeva dekonstruktivnog pristupa po-stavljanja ethosa i humanuma u službi perspektivizacije ideje humaniteta i konkretizacije ethosa ka daljnje potrebujućoj moralno-etičkoj analizi, kada se bez normativno-kritičkih kompetencija ne može objasniti ovaj odnos, što potvrđuje da je kandidat na znanstveno-filozofski relevantan način uočio kako je ovaj bosanski filozof sebi nametnuo zadatak uspostavljanja dublje veze sa svijetom života, odricanjem od filozofije, i svake političke filozofije, koja umišlja da posjeduje totalnu i metafizičku istinu. Kritička poenta takvog pristupa nas upućuje na to da se može govoriti i o alternativnim mogućnostima razvitka diferenciranih formi života i znanja, kao i otvorenog društva, od čega polaze i Šarčevićeve pretpostavke jednog novog ethosa. Naime, kandidat će u tom pravcu (u)temeljiti svoje uvide na korenspodiranim socio-etičkim postavkama Šarčevića: „nova etička teorija mora da prevlada princip stare i nove metafizike: antropocentrično tumačenje ljudskog života, čovjekovog gospodarenja vanjskom i unutarnjom prirodom i društvom. Ona sebi može da razjasni šta znači primarna evidencija, na primjer, pravo živog svijeta, prije svega, ljudskog na egzistiranje i na bolje egzistiranje. Zato etičke rasprave uzimaju u obzir i nastojanja da se razvije novi profil teorije, koja važi za mikro zajednice i za makrozajednice, za slučaj djelatnih situacija individuuma, s jedne strane, i državno organiziranih velikih društava, s druge strane.“ (A. Šarčević, *Etika u doba nuklearnog mira*, 1991., str. 407.) Jer, pitanje svjetske etike, svjetskog ethosa, ma kako paradoksalno zvučalo, kaže Šarčević, nastaje u doba najveće moguće katastrofe; unutar rigidno-okcidentalnog racionalizma, unutar katastrofiskog uma. Pošto je djelovanje sa uvidom i samo iskustvo, ono je uvijek u otporu. Na putu samooblikovanja slobode i decentralizacije društva, socijalnofilozofska strategija globalne etike u koju uviču ljudska prava i odgovornosti, pouzdan su znak puta ka samoizbavljenju – simbol inteligencije ili uma da stiču iskustva. Otuda je u Šarčevićevoj filozofiji, kako će dobro uočiti kandidat, prisutna težnja ka destrukciji Sfinge Zapada koja u svojoj samorealizaciji i dvosmislenosti potiskuje druge religije, kulture i civilizacije. Sve je podređeno nasljeđu uma – Zapad je opsjednut idejom duha, besmrtnosti i modernosti, dok novu globalizaciju i nove kolonizacije prati ‘univerzalistički moral’ koji ne uzima u obzir nepovredivost drugog i drugačijeg. Taj se univerzalistički moral ustoličuje kao prateća ideologija čija se ideološka osnova dala realizovati, s jedne strane u nametanju hrišćanstva i monoteizma, a onda i u pravcu kolonizacije posredstvom evropske tehnologije, kojom se kolonizovanim narodima nametao sistem vrijednosti i potreba koje odudaraju od njihove tradicije. U tom pravcu Šarčević razmatra Habermasovu etiku dikursa, koja zastupa načelo univerzalizacije. (A. Šarčević, *De homine. Mišljenje i moderni mit o čovjeku*, 1986., str. 479.) Ona je protivstavljena etičkom skepticizmu, ali i raznim formama patologije moderne svijesti. Takođe, u dosadašnjem itraživačkom angažmanu mr Esko Muratović naglašava i na više mjesta objašnjava da se Šarčevićev filozofsko-etički mišljen i življen ideal phronesis konstantno dinamizira u okvirima njegovih misaonih diskursa unutar svijeta moderne i postmoderne, čime sebe svrstava u jednog od najtemeljitijih dijagnostičara čovječanstva i jednog od najvećih postmodernih filozofskih velikana, što nam ukazuje da ovaj mislilac povijesnih mijena na temeljit epistemičko-kritički pristup i humanističko-etički dubok način ‘briguje briznost’ za ljudskost, raskrivajući iznova kontra domete epistemološkog redukcionizma, a čime se ukazuje na srodnost stanja današnjeg svijeta sa neskrivenom težnjom ka završetku povijesti nasilja koju će potisnuti nova povijest mira, slobode i istine, čije se zbivanje realizuje s onu stranu narcizma, šizofrenije, paranoje, psihoze, neurotične mržnje i agresivnosti, naglašavajući da svakoj stvarnoj katastrofi prethodi epistemološka katastrofa. (A. Šarčević, *Politička filozofija i multikulturalni svijet*, 2003., str. 34.) Tu je i Šarčevićeva usmjerenost ka spoznaji da nam prirodna nauka još uvijek ne kaže sve o prirodi, te da je nužna esencijalna nadopuna, u vremenu apsolutno-artificijelnog, „psihe bez sopstva“,

„subjektivnosti bez subjekta“, u dobu u kome „osamostaljeni sistemi prije čine nešto protiv čovjeka i prirode nego za čovjeka i prirodu“. (A. Šarčević, *Čovjek i moderni svijet*, 1988., str. 51.) Stoga nas i epistemičko-atomizirani Gro kandidatovih rezultata istraživanja Šarčevićeve etike odgovornosti apriori upućuje, a potom nam i nalaže da paradigmatički imperativ odgovornosti treba usmjeriti prema dolazećim generacijama, uz svijest o tome da nema nedužnosti i ravnodužnosti; kako će dobro uočiti kandidat, Šarčević pledira ka tome da se iz činjenica koegzistiranja pripadnika različitih životnih doba dođe do principa nada, koji je, u stvari, ne samo nalog, već i poziv na osjećanje i iskustvo odgovornosti za budućnost – da je etika uvijek etika odgovornosti. Riječ je o postkonvencionalnoj etici solidarne odgovornosti za konvencionalne, tehničko-naučne aktivnosti čovječanstva. Ona sebi postavlja i sudbonosno pitanje: pod kojim okolnostima čovjek, uz svijest o granicama ljudske prirode i ljudske povijesti prirode, o mogućnostima izbjegavanja prirodnih katastrofa i velikih nesreća uzrokovanih zagađenjima i eksploatacijom prirode, uspijeva kao čovjek? U epohi svođenja znanja na instrumentalno-tehničko koje povijesno popredmećuje i tehniku i čovjeka da bi se ontologizirao princip očuvanja, neophodno je, ne samo težiti novom moralnom iskustvu etike odgovornosti koja postulira i drugačije i bolje, već i problematiziranju internacionalne solidarne odgovornosti koja isključuje mogućnost utopističkog očekivanja upućenog pukoj ljudskoj subjektivnosti iliti privatnom moralu. (A. Šarčević, *Filozofija i etika*, 2005., str. 29.)

U skladu s mjerilima i parametrima koji će ukazati na kandidata kvalitativno-znanstveno-istraživačka postignuća, od pet objavljenih članaka za ovaj period, posebno izdvajam kandidata tri rada, za koje držim da su od izuzetnog doprinosa u izradi disertacije. (1) U članku *Etička misao Abdulaha Šarčevića: etika odgovornosti, komunikativna etika, filozofska etika i etika ljudskih prava* [(rad je publikovan tri puta, - u: ZBORNIKU radova sa Međunarodnog naučnog skupa „Etika BiH“, 14. i 15. juni, 2019. Internacionalni univerzitet u Goraždu/Centar za kulturu Goražde; zatim u domaćim naučnim časopisima: ALMANAH, Podgorica, 2019. br. 81-82, str. 7-27; i u časopisu MATICA, Cetinje/Podgorica, Godina XX br. 79 jesen 2019, str. 463-490.), a koji je predstavljen na Internacionalnom naučnom skupu u Goraždu sredinom juna, 2019.)] kandidat Muratović daje jedan posve naučnoobuhvatan esencijalni presjek viđenja cjeline, značaja i dometa najznačajnijih aspekata Šarčevićeva etičko-moralnog i filozofsko-humanističkog diskursa. U sklopu ovog dijela istraživanja u metodološkom smislu, koji se tiču postupaka u samom radu i inkorporiranja segmenata istog u sklopu sadržajnosti disertacije, kandidat je, najprije u tom pravcu, posredstvom etičke refleksije ocijenio osnovne etičke orijentacije u Šarčevićevoj filozofiji, da bi induktivno-hermeneutičkim metodom, sakupljajući etičko-epistemički materijal, pokazao da se održivost etike prenosi u dijalogu kroz dijalektičko (o)pozicioniranje (komunikativna etika), dočim se drži do ustaljenih tradicija: kulturnih, jezičkih i nadasve humanističkih svjetonazora, sa fokusiranjem na određenje čovjeka i čovječnosti u duhu etičko-antropofilnog mišljenog svijeta i života. Naime, u okviru komunikativne etike kandidat uviđa da Šarčević prakticira i zagovara princip dijaloga ili princip relacije kao glavni princip mišljenja, što znači da samo u dijalogu i komunikaciji sa svima možemo doći do spasonosne Istine, koja nas sve nadilazi i povezuje u jednu komunikativnu zajednicu. Tu će kandidat takođe uočiti da je Šarčević kroz najopštiji odraz etičkog fenomena i njegovih teorijsko-kvalitativnih 'gabarita' istrajavao u konzistentnosti održanja moralne refleksije i u naložima ka otkrivanju humanističkih opravdanja koja su, ustvari, jedan stalno otvoren poziv na moralno djelovanje, čime se nerijetko nude i adekvatna rješenja, kada se, na primjer, proširivanjem etike pravednosti u jednu teoriju političke pravednosti, prema mišljenju Šarčevića, dolazi do njenog podrazumijevajućeg proširivanja u jednu kritičku teoriju koja kazuje Ne svakoj vrsti tlačenja, potčinjavanja, iskorištavanja i gospodarenja; a potom se gradi mogućnost da se život u zajednicama moralno promišlja prema tome da li se i u kojoj mjeri ukida svaka prinuda, spoljna i unutrašnja kolonizacija životnog svijeta (etika ljudskih prava). Shodno pojmu zajedničke odgovornosti i svjetskom ethosu, ljudska prava se uzimaju kao jedan od najviših ideala

čovječanstva, jer iskazuju novu nužnost svjetskog ethosa i kad različite ili suprotne ideje ne mogu biti brana toleranciji već njena pretpostavka i proces opravdanja. To je apriori pretpostavka da se druge kulture obrazuju u smislu samoobmanjivanja humane egzistencije, što bi trebalo danas rezultirati povijesno-planetarnom dijalogu o zajedničkim pitanjima i problemima ljudske egzistencije.

(2) U radu *Humanizam i egzistencijalizam kao humanizam: Abdulah Šarčević i Jean-Paul Sartre*, [Filozofska istraživanja (časopis je referiran u A&HCI/SCC citatnoj bazi), Zagreb, 159 God. 40 (2020) 9 Sv. 3 (611-632)] kandidat će na osnovama komparacijsko-kritičke analize Šarčevićeva humanizma i Sartreova humanistički viđenog egzistencijalizma doći do zaključka da su nerazdvojiva od pojma humaniteta, kojeg Šarčević tretira i kao kritički princip, pitanja moralne prirode, a od ovih se ne mogu razdvojiti stvarnosna i profesionalna pitanja koja su vezana za prirodne, tehničke, humane i društvene znanosti, imajući u vidu da se ljudska egzistencija u razvijenim industrijskim društvima i složenim sistemima ne može pomiriti sa njegovim rastom, što zahtijeva jednu novu teoriju ljudske egzistencije, bitka u svijetu, utemeljenog u vjeri da je moguća usklađenost između unutrašnje i vanjske prirode, saživljenosti slobode i fleksibilnog i promjenljivog uma koji će čovjeka razumjeti u odnosu prema drugima, njemu sličnim. Tu će Šarčević reći: „Ideja humaniteta kao kritički princip odnosi se na gubitak umnosti i prirodnosti čovjeka, na patnju, svakovrsnu nevolju, na svakovrsnu neslobodu, na porast nejednakosti, neprimjerene metodologije, znanosti, tehnologije. Danas postoji tendencija – pod pritiskom tehničko/tehnološkog, znanstvenog, civilizacijskog, duhovnog provincijaliziranja, kome je jedva moguće sagledati kraj i posljedice – da se kvazi-konstruktivistički potisne ideja humaniteta koja se definira i kao moć negacije, dekonstrukcije svih tih konstelacija, koje predstavljaju široko i nepregledno polje krize moderne i postmoderne. Ona stvara jaz između racionalnog odlučivanja i slobode, ideje humaniteta.“ (A.Šarčević: *Čovjek i moderni svijet*, 1988., str. 56.) Kandidat je upravo u ovom svom radu uvidio kako Šarčevićeva filozofska misao najneposrednije i najdublje korenspondira sa sagledavanjem i interpretiranjem problema egzistencije savremenog svijeta, te iz njih proishodeća etička pitanja egzistencijalizma, a što je u problemskom diskursu komparirano iz ravni dva humanističko-etička svjetonazora: Šarčevićeva i Sartrova egzistencijalizma, suglasnih u tome da se od čovjeka pravi dostojanstven čovjek jer je jedina znanost koja ga ne pravi predmetom. Tako i humana individua trasira moralne horizonte društvene stvarnosti, iskazive u akcijama izvedenim uz svijest o dostojanstvu, čiji se opstanak i održivost ne dovode u pitanje od strane nedostojanstvenih prilika ili pretenzija, ako je čovječnost u čovjeku nosilac i korisnik (pre)vlasti nad vlastitošću i nad okolnostima. Kao uvijek otvorena mogućnost kroz ukupnost ljudskog činjenja, (po)stoji mogućnost da svatko u sebi ostvari čovječnost. Stoga će kandidat, argumentirano sagledavajući relevantnosti Šarčevićeva filozofskog istraživanja u domeni humanistički ustrojene etike i Sartreova humanistički kontekstualiziranog egzistencijalizma, daje inovativno-validne odgovore i rješenja na neka pitanja kao što su: što moralna svijest zapravo hoće i zašto čovjek treba preuzeti odgovornost svojim angažmanom u svijetu? Što moralna svijest uopće može i uz kakve implikacije? Na što nas, u kontekstu dovoljnih težnji humanuma, danas obavezuje etička refleksija kao ljude, u odnosu na iste u epohama Sartreova i Šarčevićeva djelovanja, pa i kasnije? Traži li čovjek i očekuje li neki budući humanizam radi brige za sebe sama, ali i putem odgovornosti za drugog, u ponovnim pokušajima da dođe do smisla svog postojanja?

(3) Pored navedenog, kandidat će se u svom članku *Šarčevićev humanizam za etiku odgovornosti* (čiji je esencijalno-bazični presjek prezentirao na Međunarodnoj naučnoj online konferenciji „Sociološka nauka, filozofsko i naučno znanje u funkciji progresa“, Filozofski fakultet u Nikšiću, 20. novembar 2020.) baviti etikom odgovornosti u kontekstu koncepcije humanizma Abdulaha Šarčevića sa pretpostavkom jednog novog svjetskog ethosa sa alternativnim mogućnostima razvitka diferenciranih formi života i znanja, kao i otvorenog društva za jedno novo i drugačije pozicioniranje čovjeka i čovječnosti u savremenom svijetu, dočim se stavlja naglasak na

neprepoznate fenomene morala i moralne odgovornosti, društvenih i političkih nesloboda i diskriminacija, a koje će u smislu kritičkog razobličavanja biti u službi nadilaženja i prevazilaženja najočitovanih predrasuda i zabluda savremenog čovjeka i čovječanstva. Naime, prema takvom pristupu se dolazi, ne samo do uvida u strukturu čovjekovih monologa, već i uticaja na međuljudske odnose koji se tiču: rada i djelovanja, jezika i mišljenja, stvaralaštva i kulturaliteta, društvenosti i povijesnosti, tradicionaliteta i moderniteta. A potom, i u sklopu Šarčevićeve etike odgovornosti kandidat je dao daljnje teorijsko-filozofske inpute za njegovu etiku nauke, ekološku etiku i etiku odgovornosti za Drugog. Sve nam to kazuje da kandidat kao vrijedan i sistematičan filozofski hermenut dobro tumači i razumije(va) Šarčevićevo humanistički kontinuirano istrajavanje u istinskoj potrebi očuvanja dijaloga ideja, rekonstruiranja njihovog novog diskursa sa promišljanjem novog svijeta koji nas oslobađa za ljudsko, kosmocentričko stanovanje i vraćanje u ono što je naše vlastito, čime nije moguće na bilo koji način upravljati. U tom pravcu, prva moralna dužnost je spriječiti ili preduprijeti buduće zlo, povrede čovjeka i čovječnosti, raznovrsna razaranja u budućnosti. Kandidat time argumentirano potvrđuje da se Šarčevićev humanizam ogleda i u odbijanju i odbacivanu etnocentrizma, to jest nacionalizma u čemu se ogleda ljudska i znanstvena veličina ovog dosljednog mislioca koji filozofski umno živi. Pored toga, moraju se stvarati uvjeti za buduće generacije i mogućnost njihovog egzistiranja i opstanka u vremenu kada je čovjek sopstvenim činjenjem došao do velikih izazova, kad je sve izvjesnije da se moć nad prirodom pretvori u nemoć čovječanstva pred njenom stihijnošću, kad moramo doći do onog pojma čovjeka i svijeta koji bi trebalo sačuvati od razaranja, i da ništa ne smije imati društvenu privilegiju, pogotovo pozitivistički i scijentistički pojam znanja. Naime, sve ono što danas vlada tiče se eksploatacije prirode, njenog podređivanja interesima ljudskog roda, distancirano uzimanje k znanju onoga što se događa u prirodi i s prirodom. Tako se čini nepravda prirodi, čovjeku, ljudskom rodu, što su i pitanja filozofske etike, koja je, kako nam prezentuje kandidat, kod Šarčevića prisutna u sklopu nastojanja na osnovu kojih treba težiti konstruktivo-kritičkom momentu teorije, da bi se konstituirala jedna filozofska etika u znanosti i praksi znanosti, u tehnološkoj civilizaciji, etika koja zahtijeva nadilaženje tradicionalne zlokobno antropocentrične etike koja se odnosila samo na ophođenje čovjeka prema čovjeku, na sferu onoga što nam je blisko, a ne udaljeno. Takva etika može pretpostaviti i jednu drugačiju solidarnost - etičku solidarnost sa prirodom, princip odgovornosti, odgovornosti koja se odnosi na budućnost, to znači i na ono što nam je nepoznato, što je u načelu neizvjesno i nepregledno. Jer, promjena čovjekovog stava prema prirodi davno je uzrokovala, imajući u vidu vrste znanja i ophođenja sa bićima u cjelini, promjenu prirode samog čovjeka. Tako nastaje i polarizacija stvarnosnih tokova, kako kaže Šarčević, i odnosa čovjeka prema prirodi. U okvirima etike prirode, koja odbacuje antropocentrizam i mišljenje koje pokazuje, kako reče E. Fink, da ništa nasilnije ne živi nego čovjek, treba uvidjeti da se 'priroda u čovjeku okreće protiv same sebe'. Samo posredstvom etike prirode, kada želimo razumjeti granice ljudske povijesti prirode, načine odnošenja prema njoj u nauci, umjetnosti, u sociokulturnim formama života, neophodno je izaći iz okvira krize napretka nauke i tehnike, koja nije u stanju da objasni zašto smo zapali u ovu varljivu sudbinu sustajanja uma, rasapa physisa i logosa, života i humaniteta.

Dosadašnji uspješni rezultati kandidatovog istraživanja i zaključci dobijeni navedenom metodologijom potvrđeni su sa hipotetičkim stavovima u cilju razvijanja novih uvida, a što će nadalje rezultirati time da se ne samo istorijski, već i analitično što sveobuhvatnije sagleda Šarčevićev inponzantan etičko-humanističkog opusa i filozofskog djelovanja, čime se istodobno, što je posebno važno istaći, istrajava u kritičkom redefiniranju nekih bitnih etičkih aspekata međuljudskih odnosa unutar kojih se ogledaju i potvrđuju raznolikosti i značaj etičko-moralnih fenomena ljudske stvarnosti, koji su iznjedrili različite vrijednosti, kao i moralno-vrednosne diskurse.

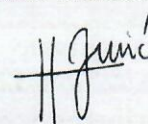
Takvim pristupom kandidat u kontinuitetu pokazuje visok stupanj predanosti i znanstveno-istraživačke posvećenosti, čime uspješno i pravovremeno izvršava sve svoje zadatke i obaveze predviđene planom i programom doktorskih studija. Stoga smatram da doktorand Esko Muratović uspješno napreduje k obrani doktorske disertacije. S obzirom na navedeno, dakle, na postignute rezultate i izvršene zadatke, sa zadovoljstvom dajem suglasnost za nastavak studija doktoranda Eska Muratovića.

IZJAVA MENTORA

Izjava mentora o vremenskom periodu i realizaciji polaznih istraživanja
(popunjava se samo za prvi izvještaj mentora)

U Zagrebu,
14.02.2021. godine

Ime i prezime mentora

Prilog dokumenta sadrži:

- Gantogram aktivnosti (za drugi izvještaj mentora)
- Objavljeni rezultati rada na izradi doktorske disertacije (za drugi izvještaj mentora)

I) Objavljeni naučni radovi/članci:

1. Muratović, E., *Etička misao Abdulaha Šarčevića – etika odgovornosti, komunikativna etika, filozofska etika i etika ljudskih prava*, rad je tri puta publikovan; u: 1. ZBORNIK radova sa naučnog skupa „Etika BiH“, 14. i 15. juni, 2019. Internacionalni univerzitet u Goraždu/Centar za kulturu Goražde; 2. ALMANAH, Podgorica, 2019. br. 81-82, str. 7-27; 3. MATICA, Cetinje/Podgorica, Godina XX br. 79 jesen 2019, str. 463-490;
2. Muratović, E., *O uticaju etike sabura na suživljenje i toleranciju u tuzlanskom kraju*, ZBORNIK radova sa naučnog skupa „Historija Tuzle – potrebe i mogućnosti historiografske istraženosti“, Tuzla, 7. 12. 2019., str.145-161. Društvo historičara Tuzle/Akademija društveno-humanističkih nauka Tuzla, 2020.
3. Muratović, E., *Humanizam i egzistencijalizam kao humanizam: Abdulah Šarčević i Jean-Paul Sartre*, Filozofska istraživanja, Zagreb, 159 God. 40 (2020) 9 Sv. 3 (611-632);
4. Muratović, E., *Ka filozofskoj tematizaciji konvergencije etike obzirnosti i etike sabura sa humanizmom islama*, u pripremi: ZBORNIK radova sa Međunarodnog naučnog skupa „Islam i muslimani u Crnoj Gori – u povodu 115 godina od zvaničnog priznavanja islama u Crnoj Gori“, Medresa Mehmed Fatih, Podgorica, 03. oktobar 2020. godine;
5. Muratović, E., *Šarčevićev humanizam za etiku odgovornosti*, Sociološka Luča, Filozofski fakultet u Nikšiću, u pripremi: ZBORNIK radova sa Međunarodne naučne online konferencije „Sociološka nauka, filozofsko i naučno znanje u funkciji progresa“, Filozofski fakultet u Nikšiću, 20. novembar 2020.

Učešće na Međunarodnoj online konferenciji u Nikšiću																		
Rad na sakupljanju dodatne literature i materijala																		
Obrada podataka																		
Konsultacije sa mentorom za dobijene naučne rezultate																		
Dalja izrada doktorske disertacije																		